

SVETOVÝ ROMANTIZMUS

- koniec 18. a začiatok 19. storočia
- rozpad feudalizmu a nástup kapitalizmu
- nová vedúca trieda spoločnosti, buržoázia, odmietala klasicistické ideály a hľadala nové
- je v protiklade s prísnyimi pravidlami tvorby predchádzajúceho obdobia zdôrazňovala literatúra úlohu citu, fantázie, presadzoval sa subjektívny, čiže osobný prístup autora.
- obdobie romantizmu bolo plné rozporov. Človek sa síce oslobodil spod feudálneho útlaku, no zároveň sa stal otrokom nových vzťahov, najmä vzrastajúcej moci peňazí, ktorá postupne ovládla rodinné vzťahy, lásku a priateľstvo.
- romantizmus pohrdal dobre vychovanými ľuďmi, pohrdal empiriou a matematikou, dôveroval len inštinktom, intuícii, fantázii, neveril vedeckému výskumu, ale básnikovmu citu, stotožňoval génia s Bohom
- hlavnou myšlienkou bola túžba po slobode a nádej, že sa zmení spoločenské usporiadanie.
- v zmysle francúzskej revolúcie sa hlavným heslom stali tri najznámejšie slová vo vtedajšom Francúzsku: rovnosť, bratstvo, sloboda.
- hlavnou témou romantickej literatúry bol konflikt medzi snom, želaním či ideálom a skutočnosťou, medzi jednotlivcom a spoločnosťou
- miešanie literárnych druhov a žánrov = SYNKRETIZMUS
- vzniká nová filozofia – *idealizmus*, ktorý považuje myšlienku, vedomie, ducha za prvotné, hmotu, bytie za druhotné (nemecký filozof Hegel hlásal, že dejiny ľudstva predstavujú zákonitý vývoj absolútneho ducha k slobode a k poznaniu seba samého)
- *sentimentalizmus* - filozofický a literárny smer, ktorý sa opiera o city a o citové zážitky, hlása súcit k biednym a utláčaným, vyzdvihuje prostého človeka s jeho radosťami a starosťami
- *iracionalizmus* – popiera vedecké, rozumové a logické poznávanie a uprednostňuje Vieru a inštinkt
- autori často svoje námety čerpajú zo stredovekej minulosti alebo z ľudovej tvorby, pričom často tvoria diela, ktoré majú vyzdvihovať utláčané národy a pripomínať im ich korene (vznik nacionalizmu)
- *individualizmus* – v popredí je individuum. Je kladná postava ktorá si uvedomuje že svet okolo je skazený a sám sa nadraduje nad tento svet plný lží a pokrytectva

Hrdinovia:

- hrdinovia majú črty titanov, pre svoj cieľ sú ochotný aj zomrieť
- sú opustení, akoby ich spoločnosť nechápala ⇒ upadajú do pesimizmu, beznádeje; utiekajú sa do prírody, ich život často končí smrťou (dobrovoľnou alebo vraždou)
- ich sny sú v rozpore s realitou ⇒ nechápu ju, preto majú pocity osamelosti a opustenosti
- často kráť sa autor s romantickým hrdinom zosobňuje, stotožňuje = autoštylizácia
- sú často výnimočné osoby (tulák, zločinec, vyvrhel' spoločnosti, burič, revolucionár), kt. nemajú zmysel života

Edgar Allan Poe

- americký romantický básnik, prozaik, literárny teoretik a esejista
- jeho poézia je založená na presných estetických princípoch, je pre ňu typická téma smrti krásnej ženy, pôsobivé obrazy a symboly
- jeho poviedky sú považované za predchodcu moderného hororu
- v poviedkach je častý pesimizmus a nihilizmus
- ovplyvnil lit. modernu (Baudelaire)
- poviedky: **Jama a kyvadlo**, **Zánik domu usherovského**
- báseň: **Havran**

Nemecká literatúra

- patrili ešte do preromantizmu a vo svojej tvorbe využívali sentimentalizmus
- útlak, nesloboda a nespokojnosť v Nemecku vyvolali vznik hnutia Sturm und Drang (Búrka a vzdor) – búrili sa proti vtedajšej spoločnosti
- ich revolta bola živelná, postavili sa proti nadvláde rozumu a žiadali uplatnenie všetkého, čo je v človeku prirodzené (cit, vášeň, láska, sloboda)

Johan Wolfgang Goethe

- Prometheus

- óda
- vyjadruje buričské nálady a odpor proti feudálnemu absolutizmu
- symbol túžby po slobode a spravodnosti

- Faust

- veršovaná dráma
- vychádza zo stredovekej povesti o legendárnom učencovi Faustovi, ktorý nie je spokojný s výsledkami vedy a túži po pravom poznaní
- v úsilí o absolútnu dokonalosť uzavrie pakt s diablom Mefistofelom
- prežije lásku i sklamanie, pozná vedu i čiernu mágiu a nakoniec nachádza zmysel života v práci pre spoločnosť
- starý slepý Faust prichádza k záveru, že slobodu si zaslúži ten, čo o ňu bojuje
- Faust je symbolom ľudskej aktivity, tvorivej práce
- Mefistofeles je symbolom sebecka a túžby po moci

- Utrpenie mladého Werthera

- sentimentálny príbeh vo forme listov priateľovi
- mladý vzdelaný muž sa nešťastne do Lotty, nevesty a neskôr manželky svojho priateľa
- pretože sa nedokáže vyrovnáť s rozporom medzi túžbami a skutočnosťou a aj jeho úsilie v práci stroskotáva na feudálnych spoločenských konvenciách, končí život samovraždou zastrelením
- hrdina je príliš osamelý a nepripravený na boj
- Wertherova smrť je protestom proti spoločenskému zriadeniu

Friedrich Schiller

- básnik a dramatik
- vo svojich dielach vyjadruje túžbu po národnej i osobnej slobode a boj proti tyranii

Zbojníci

- dráma
- vyjadruje jeho vzdor proti tyranii
- hrdinom je Karol Moor, ktorého mladší brat František očierňuje pred otcom, aby sám zdedil rodinný majetok a bratovu milú
- oklamáný otec Karola vydedí
- zo zúfalstva, že stratil česť i snúbenicu, sa stane vodcom zbojníkov, aby pomstil krivdu
- po otcovej a bratovej smrti uzná nevyhnutnosť svetských zákonov a vydá sa do rúk súdu
- hrdina zomiera pre svoju lásku k slobode a spravodlivosti; je typom rebela, ktorý nezvládol rozpor medzi svojím ideálom a spoločenskými podmienkami

Úklady a láska

- tragédia
- odhaľuje pokryteckú morálku spoločnosti
- dráma o láske šľachtica k dcére chudobného muzikanta

- hoci sa syn proti otcovi vzbúri, uverí intrigám o nevere svojej milej
- až zoči-voči smrti z jeho rúk mu dievčina povie, že ho oklamali
- obaja zomierajú, intrigáni sú však usvedčení
- dielo vzbudou proti despotizmu šľachty a jej zasahovaniu do osobného života jednotlivca vyjadruje odpor proti celému feudálnemu zriadeniu
- ďalšie drámy: **Viliam Tell, Panna Orleánska, Mária Stuartová**

Heinrich Heine

- básnik a prozaik
- jeho raná tvorba nadväzovala na romantizmus; lyrika bola ovplyvnená ľudovou poéziou s baladickými, pochmúrnymi prvkami
- bol najrevolučnejší
- satirické skladby: **Nemecko, Zimná rozprávka**
- básnické zbierky: **Časové básne, Romanzero**

FRANCÚZSKA LITERATÚRA

Jean -Jacques Rousseau

- predchodca fr. romantizmu:
- **Rozprava o nerovnosti**
- **Nová Heloise** - vrcholné dielo fr. Romantizmu
 - veľa melanchólie a prírodných scenérií
 - písané vo forme listov
 - príbeh nešťastnej lásky medzi učiteľom a mladou šľachticou
- **Emil alebo O výchove** - sleduje psychický vývoj chlapca od narodenia po dospelosť (pedagogický román)

Victor Hugo

- zakladateľ francúzskeho romantizmu, básnik, dramatik, prozaik, esejista
- najprv písal poéziu – najvýznamnejšie sú lyrické **Kontemplácie** a cyklus epických básní **Legenda vekov**, v ktorej postupne komentuje plynutie vekov od Evy k Ježišovi, od antiky po súčasnosť, víziami sa pokúsil vyjadriť pochod ľudstva od temnot k ideálu
- napísal manifest romantizmu – predhovor k dráme Cromwell

Chrám Matky Božej v Paríži

- historický román
- dej sa odohráva v 15.storočí
- základom fabuly sú zložené životné osudy mladej cigánky Esmeraldy, no najmä vášnivá láska pokryteckého kňaza Frola k nej
- rozprávač je autor a básnik

Obsah :

6. januára 1842 slávil parížsky ľud sviatok Troch kráľov a slávnosť bláznov. Všetci sa zišli v súdnom paláci na predstavenie mystéria. To však bolo prerušené, lebo prišiel kardinál so sprievodom a flámski vyslanci. K jednému zo sprievodu sa vyšplhal tulák menom Krivý Šalbiar - Cundrošík a začal žobrať. Ľudia sa rozosmiali a o mystérium sa už vôbec nezaujímali. Časť vyšla na námestie, kde prišla cigánka Esmeralda s kozičkou a časť išla voliť pápeža bláznov. A tak sa ľudia pretekali, kto sa krajšie zašklábi. Víťazom sa stal zvonár Quasimodo, ktorý bol nielen škaredý, ale aj hluchý. Celý deň ho ľudia oslavovali a nosili po uliciach. Pierre Gringoire, autor mystéria bol veľmi nešťastný, že ľudia sa o jeho dielo nezaujímali. Ani domov nemohol ísť, lebo už nemal čím platiť nájomné. Tak sa túlal po uliciach, mimovoľne šiel v päťach Esmeraldy. Zrazu zbadal, že ju niekto prepadol. Rozbehol sa k nej, lenže ho ktosi zrazil k zemi. Objavil sa tam kapitán Phobeus s vojakmi a oni Esmeraldu zachránili. Zatkli jedného muža, Quasimoda, lebo druhý ušiel. Keď sa Esmeralda Gringoirovi stratila, túlal sa len tak. Zablúdil do jednej ulice, kde ho prepadli tuláci a zaviedli pred svojho kráľa - Krivého Cundrošíka. Trest smrti by Gringoira neminul, keby si ho Esmeralda, ktorá medzitým prišla, nezobrala za muža (na 4 roky). Manželstvo bolo iba formálne, lebo Esmeralda ľúbila Phobeu. I naďalej predvádzala kúsky s kozičkou a Pierre sa živil siláckymi kúskami. Quasimodo bol za pokus o únos odsúdený, mal byť vystavený hodinu na pranieri. Nik sa nad ním nezľutoval, ani arcidiakon Claude Frollo (ktorému vlastne pomáhal

Quasimodo uniesť Esmeraldu), ktorý Quasimoda vychoval. Frollo prešiel nevšímavo okolo. Quasimodo, ktorý Frolla miloval, bol z toho veľmi smutný. Napokon sa nad ním zľutovala Esmeralda, dala mu napiť vody. Quasimodo ju preto začal mať veľmi rád. Esmeralda si dohodla schôdzku s Phobeom. Phobeus to pokladal len za chvíľkovú známosť, chcel sa zasnúbiť so slečnou z bohatej rodiny. Mali sa stretnúť na moste a ísť do hotela. Frollo, ktorý bol do Esmeraldy zaľúbený, sa tiež o schôdzke dozvedel a skryl sa v izbe, kde mala byť. Keď Phobeus prisahal lásku Esmeralde, vyrútil sa z úkrytu Frollo a Phoebea prebodol nožom. Esmeralda omdlela a prebrala sa až vtedy, keď bol dom plný vojakov. Esmeraldu postavili pred súd za vraždu kapitána a za čarodejníctvo. Lenže Phobeus nebol mŕtvy, pomohol mu mastičkár, znovu ozdravel a začal opäť chodiť za tou bohatou slečnou. Na Esmeraldu dávno zabudol. Esmeralda nechcela priznať, že vraždila, a že je čarodejnica, ale pri mučení všetko priznala. Odsúdili ju na trest smrti obesením. Deň pred popravou ju prišiel navštíviť arcidiakon. Ponúkol jej, že ak bude jeho, oslobodí ju. Ale Esmeralda v ňom spoznala vraha a nenávidela ho. Musela teda zomrieť. Prišiel osudný deň, keď Esmeraldu vyviedli na popravisko a spolu s ňou i milovanú kozičku Džali. V poslednej chvíli ju zachránil Quasimodo. Zaviedol ju do chrámu matky božej, tam sa o ňu staral. Arcidiakon tam znovu prišiel za ňou, ale Quasimodo ju ubránil. Arcidiakon nahovoril Gringoira, aby ju šli vyslobodiť, lebo že vraj ju idú vojaci odvliečiť a obesiť. Gringoire zorganizoval tulákov a zaútočili na chrám. Quasimodo si myslel, že chce Esmeraldu zabiť, preto sa zo všetkých síl bránil Gringoire s arcidiakonom zatiaľ Esmeraldu odviedli. Gringoire odišiel s kozičkou a arcidiakon si znovu vynucoval Esmeraldinu lásku. Ona ho opäť odmietla. Frollo ju odviedol k Rolandovej veži, dal ju strážiť pustovnici a šiel po vojakov. Pustovnica spoznala v Esmeralde dcéru a skryla ju vo veži. Prišli ovcia a pýtali sa na Esmeraldu. Pustovnica povedala, že jej ušla. Lenže Esmeralda spoznala Phobeov hlas a vystrčila sa z okienka. Phobeus odišiel, vojaci rozbúrili vežu a dcéru i s matkou vyviedli pod šibenicu. matka sa nechcela Esmeraldy pustiť, kat ju dosť surovo strčil a ona padla mŕtva na zem. Quasimodo márne hľadal v chráme Esmeraldu, zbadal iba Frolla, ako sa díva z veže na námestie. Pozrel tým smerom a uvidel. Prenikla ho nenávisť a hoci ho mal predtým rád, teraz ho neľútostne zhodil dole. Quasimodo zmizol no o 2 roky našli jeho kostru pri Esmeraldinej kostre v pivnici, kde hádzali obesencov.

- romantická harmónia kontrastov:

- krásna Esmeralda a škaredý Quasimodo, no aj on, ktorý je fyzicky znetvorený, má šľachetnú dušu a je schopný vykonať veľké činy
- dobro a zlo
- dielo je typické romantickým napätím, protikladmi, údesnými scénami, výnimočnými postavami a filozofickými úvahami

Quasimodo: je kontrastná osobnosť, ohyzdný vzhľad a zároveň čistá duša, fyzicky veľmi silný, ale veľmi plachý, nenávisť a podozrievavý voči posmeškárskemu okoliu, i keď ľudia naokolo nepočul, ale vycítil, že sa mu vysmieávajú, citlivý, veľmi trpí pre svoju odpudivosť a hluchotu, ktorá mu uzavrela už aj tak malú spojitosť s okolitým svetom, slepo oddaný arcidiakonovi Frollovi, milujúci Esmeraldu,

Esmeralda: je protipól Quasimoda, nekontrastná bytosť, očarujúco krásna, naivná, mravná, prostá, veľmi mladá a dôverčivá, ľahkomyselná, cení si svoju slobodu nadovšetko, súciteľná, slepo zamilovaná do Phoebusa, jej smrť je tragická

Claude Frollo: najrozpornejšia postava, je osobnosť, ktorú vášeň k žene pretvorí na morálneho netvora, veľmi vzdelaný, vážený, sám si uvedomuje svoju zmenu, sám hovorí, že pľuje svojmu Bohu do tváre, nechce byť pastierom duší, ochutnáva i zakázané ovocie alchémie a astrológie, rozmýšľajúci o živote, milujúci, ale žiarlivý, neuvedomujúci si city iných a ich konanie.

Anglická literatúra:

George Gordon Byron

- anglická literatúra
- básnik, rebel i novátor v anglickej romantickej literatúre
- pochádzal z aristokratickej rodiny, po smrti vzdialeného príbuzného získal šľachtický titul
- bol búrlivej povahy, čo prejavil počas štúdií a ako člen snemovne lordov obhajoval práva robotníkov
- odišiel z Anglicka a cestoval po Európe
- vytvoril nový typ romantického hrdinu (tuláka, väzňa), silnú osobnosť (titana), ktorý nemôže zvíťaziť

v nerovnom boji so spoločnosťou, pretože je osamelý
- slobodomyselnosťou, kritikou pretvárdy, zápalom a nadšením v boji proti bezprávniu ovplyvnil
slovanských básnikov

Childe - Haroldova púť

- opisuje v nej cesty a úvahy pútnika po európskych krajinách
- hrdina – básnik je rozčarovaný veľkosvetovou spoločnosťou, cíti sa osamelý, ale súčasne sa búri
proti tyranii a neslobode podrobených národov
- opisy krajín vtípne dopĺňa aktuálnymi politickými komentármi

Don Juan

- básnická skladba
- je satirou na negatívne spoločenské javy
- nenútený vtíp, ale i ostrý výsmech anglickej spoločnosti

Chillonský väzeň

- báseň preniknutá ideou slobody
- na hrade Chillon väznia povstalec, ktorého po mnohých rokoch vyslobodia, nevie si zvyknúť na slobodu a cnie sa mu za väzením

Percy Bysshe Shelley

- bol citovo založený, nebál sa prejavovať nespokojnosť
- veril, že láska môže človeka obrodiť
- v lyrických básňach sú úvahy o svete, človeku, nezničiteľnosti života i opisy prírody

Odpútaný Prometheus

- filozofická veršovaná dráma
- verí v príchod nového veku
- hrdina (titan, predstavujúci ľudskosť, spútaný tyranom) je prikovaný ku skale, trpí, ale nepoddáva sa
- podporujú ho mytologické bytosti, ktoré nakoniec zosadia Jupitera (Ducha zla) z trónu a Herkules trpiaceho hrdinu oslobodí
- nastáva vláda lásky a porozumenia
- hra je prorokom o nevyhnutnom páde tyranov a oslobodení ľudstva, je oslavou krásy, odvahy, lásky a demokracie.

Ostatné európske literatúry:

Alexander Sergejevič Puškám

- ruská literatúra, odporca cárizmu
- za politické verše ho poslali do vyhnanstva: **Kaukazský zajatec, Cigáni**

Eugen Onegin

- veršovaný román
- zobrazuje „zbytočného človeka“, rozčarovaného životom a neschopného urobiť šťastným seba, ani iných
- Onegin svojou osamelosťou, skepsou a apatiou je predstaviteľom vtedajšieho spoločenského zriadenia
- mladý Onegin, znechutený prázdny životom petrohradskej vyššej spoločnosti, odchádza na vidiek, kde chce nájsť zmysel života v zveľadovaní majetku
- na dedine sa beznádejne nudí, zapáči sa mu Tatiana

- pre malicherný spor zabije v súboji svojho priateľa, romantického básnika Lenského, odmieta lásku Tatiany a vnáša nepokoj do jej života
 - bezcieľne putuje po Rusku a po návrate do Petrohradu stretáva Tatianu ako manželku kniežaťa
 - vyznáva jej lásku, ale Tatiana ho odmieta, hoci ho stále ľúbi
-
- tragédia: **Boris Godunov**
 - poémy: **Poltava, Medený jazdec**
 - povesť: **Kapitánova dcéra**

Adam Mickiewicz

- poľský autor
- člen spolku, ktorého cieľom bola vlastenecká výchova, vzdelávanie a družnosť – **Óda na mladosť**
- eposy: **Konrad Wallenrod, Pán Tadeáš**

Sándor Petöfi

- maďarský autor
- vedúci maďarského revolučného hnutia – **Obeste kráľov**